

Vissa ändringar i lagen om Sveriges riksbank (2004/05:RB3)

Sammanfattning

Finansutskottet behandlar Riksbankens framställning 2004/05:RB3 om vissa ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (riksbankslagen).

Riksbanken föreslår ändringar i riksbankslagen som innebär att banken

- får möjlighet att bedriva en effektivare kontantdistribution – banken ska tillåtas ge räntekostnadsersättning eller räntefri kredit till företag som avskiljer och lagrar sina kontanter enligt Riksbankens anvisningar och
- ska kunna samarbeta med andra aktörer i andra former än som hittills skett för att uppfylla sitt distributionsansvar.

Vidare föreslås ändringar som innebär att

- spridning av sedlar och mynt som förändrats eller bearbetats förbjuds och
- förfaranden i strid med förbudet ska kunna leda till vite.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2005. Ingen motion har väckts i ärendet.

Utskottet tillstyrker Riksbankens förslag.

Dessutom tar utskottet på eget initiativ upp ändring i lagen (2004:863) om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel. Det har visat sig att det kan ifrågasättas om lydelsen av den av riksdagen nyligen antagna lagen är tillräckligt klargörande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund.....	4
Utskottets överväganden.....	5
En effektivare kontantdistribution.....	5
Spridning av förändrade sedlar och mynt.....	6
Äldre femtioöresmynts upphörande som betalningsmedel.....	7
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	9
Framställning 2004/05:RB3.....	9
<i>Bilaga 2</i>	
Riksbankens lagförslag.....	10
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag.....	12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **En effektivare kontantdistribution**

Riksdagen bifaller framställning 2004/05:RB3 i denna del.

2. **Spridning av förändrade sedlar och mynt**

Riksdagen bifaller framställning 2004/05:RB3 i denna del.

3. **Äldre femtioöresmynts upphörande som betalningsmedel**

Riksdagen antar utskottets i bilaga 3 intagna förslag till lag om ändring i lagen (2004:853) om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel.

Stockholm den 25 november 2004

På finansutskottets vägnar

Arne Kjörnsberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Arne Kjörnsberg (s), Carin Lundberg (s), Karin Pilsäter (fp), Sonia Karlsson (s), Kjell Nordström (s), Gunnar Axén (m), Bo Bernhardsson (s), Hans Hoff (s), Tomas Högström (m), Agneta Gille (s), Tommy Ternemar (s), Cecilia Widegren (m), Gunnar Nordmark (fp), Lars Lindén (kd), Siv Holma (v) och Jörgen Johansson (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Riksbanken föreslår att riksdagen ska anta Riksbankens förslag till ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank.

Riksbanken har under beredningen av ärendet inkommit med en skrivelse till finansutskottets kansli.

Riksbankens förslag återges i *bilaga 1* och lagförslaget i *bilaga 2*. I *bilaga 3* redovisas utskottets lagförslag.

Ingen motion har väckts i ärendet.

Bakgrund

Enligt regeringsformen gäller att Riksbanken

- har ensamrätt att ge ut sedlar och mynt
- ska främja ett säkert och effektivt betalningsväsen
- ska svara för landets försörjning av sedlar och mynt.

Distribution och lagerhållning av kontanter hanteras av det helägda bolaget Svensk Kontantförsörjning AB (SKAB). Värdet av utestående sedlar och mynt har som andel av BNP stadigt minskat under de senaste 50 åren. Vid utgången av år 2003 uppgick värdet till ca 109 miljarder kronor. Andelen kontantbetalningar har dock minskat från knappt 80 % i början av 1990-talet till uppskattningsvis ca 50 % i dag. En allt större andel av betalningarna sker med elektroniska betalningsmedel.

Utskottets överväganden

En effektivare kontantdistribution

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker Riksbankens förslag att banken får ge ersättning eller räntefri kredit till företag som avskilt och lagrat kontanter enligt Riksbankens anvisningar. Utskottet tillstyrker också att Riksbanken ska kunna samarbeta med andra aktörer i andra former än som hittills skett för att uppfylla sitt distributionsansvar.

Förslaget

Riksbanken föreslår att banken ges rätt att utge ersättning eller räntefri kredit till företag som avskilt och lagrat sedlar och mynt enligt Riksbankens anvisningar. Riksbanken anför vidare att det inte kan uteslutas att andra former för bankens arbete på kontantdistributionsområdet i framtiden skulle kunna vara ändamålsenliga. Det är naturligt att förhållandena ändras efterhand. Det är därför lämpligt att lagstiftningen lämnar öppet även för andra former av samarbete med privata aktörer.

Riksbanken anför att effektiviteten i kontantdistributionsverksamheten genom bankens utvecklingsansträngningar successivt har förbättrats. Stora delar av hanteringen har automatiserats, och personalintensiteten i verksamheten har minskat. Det finns starka incitament hos de privata aktörerna att lämna in kontantöverskott till Riksbanken eftersom värdet av det inlämnade beloppet då inte ger upphov till en räntekostnad. Detta leder till att innehavarna av kontantöverskott i många fall transporterar kontanterna långa sträckor. Transporterna är samhällsekonomiskt kostsamma och utgör stora säkerhetsrisker. Riksbanken ska främja säkerheten och effektiviteten i betalningsväsendet och har därmed att beakta de problem som i dag är förknippade med kontantdistributionen.

Riksbanken anser att nuvarande lagstiftning inte ger utrymme för de ytterligare säkerhets- och effektivitetsfrämjande förändringar som behövs. Ett exempel på en sådan förändring är en modell med depåer med räntekostnadsersättning. Liknande modeller tillämpas av flera andra centralbanker, bl.a. i Danmark och Finland. Genom att depåer finns tillgängliga på flera platser minskar de långa transporterna och därmed de kostnader och säkerhetsrisker som är förenade med dessa.

I stället för att transporteras till Riksbankens inlämningsplatser avskiljs och lagras kontanterna i depåer som inrättats och förvaltas av privata aktörer.

Genom att deponenterna får räntekostnadsersättning kommer depåer att inrättas av marknadsaktörerna där det är effektivast från kontantflödessynpunkt. Räntekostnadsersättningen ska också kunna ges i form av en räntefri kredit.

Utskottets ställningstagande

Av Riksbankens framställning framgår att det inte kan uteslutas att andra former för bankens arbete på kontantdistributionsområdet i framtiden skulle kunna vara mer ändamålsenliga. Det är enligt banken naturligt att förhållandena ändras efterhand. Riksbanken anser därför att det är lämpligt att lagstiftningen lämnar öppet även för andra former av samarbete med privata aktörer än som hittills skett för att uppfylla bankens distributionsansvar.

Enligt 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen får förvaltningsuppgift överlämnas till enskild, men det ska ske med stöd av lag om uppgiften innefattar myndighetsutövning. Av Riksbankens framställning framgår inte hur och med vem banken avser att bedriva samarbete. För det fall Riksbanken i framtiden till enskild överlämnar uppgift som innefattar myndighetsutövning bör Riksbanken enligt finansutskottet återkomma till riksdagen med en begäran om ändring i Riksbankslagen.

Utskottet tillstyrker Riksbankens förslag.

Spridning av förändrade sedlar och mynt

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker Riksbankens förslag att spridning av kontanter som har bearbetats eller förändrats ska förbjudas. Utskottet tillstyrker också att vitesföreläggande får meddelas den som har medverkat till spridning samt att föreläggande ska kunna överklagas till länsrätten.

Allmänt

Under våren 2004 har ett företag i reklambranschen spritt s.k. reklammynt till allmänheten. Reklamföretaget har försett vanliga mynt med en tunn plastfilmsetikett. Etiketten innehåller ett reklambudskap – och myntet blir när det sätts i cirkulation en bärare av reklambudskapet.

Förslaget

Riksbanken föreslår att spridning av sedlar och mynt som bearbetats eller förändrats förbjuds.

Vitesföreläggande får meddelas var och en som väsentligen har medverkat till spridningen och som varit medveten om att sedlarna och mynten förändrats eller bearbetats. Riksbankens föreläggande ska kunna överklagas till länsrätten.

Riksbanken anför att när det gäller sedlar och mynt är det särskilt viktigt att de är svåra att förfälska och lätta att äkthetskontrollera. Vidare måste de vara tillräckligt slitstarka för att kunna cirkulera utan att förlora egenskapen att vara lättidentifierbara. Riksbanken bedömer att förekomsten av s.k. reklammynt utgör ett hot både mot betalningsmedlet i teknisk mening och mot Riksbankens anseende i stort. Ett annat hot som reklammynten innebär är risken att reklammynten skadar uppräkningsmaskiner och betalningsautomater. Den andra typen av hot är den risk som banken löper att förknippas med det budskap som reklammynten förmedlar. Allmänheten kan få uppfattningen att Riksbanken står bakom eller stöder ett reklambudskap.

Det är först när det förändrade myntet sätts i cirkulation som skadeverkingarna uppstår – det är alltså själva spridningen som kan medföra anseenderisker. Riksbanken föreslår därför att det i riksbankslagen tas in en bestämmelse om att sedlar och mynt som förändrats eller bearbetats inte får spridas.

Riksbanken föreslår vidare att ett vitesföreläggande ska kunna riktas mot den som har bidragit till spridningen. Ett system med vitessanktion innebär att en otillåten spridning inte leder till några rättsliga konsekvenser om den som mottar vitesförelägandet upphör med den olovliga verksamheten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker Riksbankens förslag.

Äldre femtioöresmynts upphörande som betalningsmedel

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att lagen (2004:863) om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel ändras så att den avser alla äldre silverfärgade femtioöresmynt.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har den 27 oktober 2004 antagit en lag om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel. Det har visat sig att det kan ifrågasättas om lydelsen av den antagna lagen är tillräckligt klargörande. Riksbanken har i en skrivelse till finansutskottets kansli framfört att i lagtexten anges att mynt på femtio öre enligt Riksbankens föreskrifter (1989:61) om rikets mynt ska upphöra att vara lagligt betalningsmedel. Men

enligt Riksbanken finns även äldre silverfärgade femtioöresmynt som är präglade i enlighet med tidigare föreskrifter och utgivna före 1989 som fortfarande är lagliga betalningsmedel. Meningen är förstås – även om detta inte framgick av Riksbankens framställning (2003/04:RB4) – att även dessa ska omfattas av lagens bestämmelser om upphörande av äldre femtioöresmynt. Riksbanken vill med sin skrivelse väcka frågan om lagtexten bör justeras så att det blir tydligt att lagen avser alla äldre silverfärgade femtioöresmynt. En sådan ändring är inte någon materiell ändring utan endast ett förtydligande av lagtexten.

Utskottet anser därför att lagen om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel bör justeras så att det tydligt av lagen framgår att den avser alla äldre silverfärgade femtioöresmynt. Utskottets lagförslag framgår av bilaga 3.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Framställning 2004/05:RB3

Framställning 2004/05:RB3 Framställan om vissa ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank:

Riksdagen antar Riksbankens förslag till ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank.

BILAGA 2

Riksbankens lagförslag

Riksbanken har följande förslag till lagtext.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank dels att det i 5 kap. skall införas en ny bestämmelse, 5 kap. 5 §, av följande lydelse,

dels att 5 kap. 3 §, 9 kap. 1 §, 11 kap. 2 a och 5 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

3 §

Riksbanken skall svara för landets försörjning med sedlar och mynt.

Riksbanken skall svara för landets försörjning med sedlar och mynt.

Verksamhet som avses i första stycket får Riksbanken bedriva i samarbete med annan.

I syfte att effektivisera kontantcirkulationen får Riksbanken utge ersättning eller ge räntefri kredit till företag som avskilt och lagrat sedlar och mynt enligt Riksbankens anvisningar.

5 §

Sedlar och mynt som förändrats eller bearbetats får inte spridas.

9 kap.

1 §

Riksbanken bedriver verksamhet vid ett huvudkontor i Stockholm, där också fullmäktige och direktionen har sitt säte.

Riksbanken bedriver verksamhet vid ett huvudkontor i Stockholm, där också fullmäktige och direktionen har sitt säte.

Riksbanken får dessutom bedriva verksamhet vid riksbankskontor och riksbanksdepåer till det antal och på de orter som Riksbanken bestämmer.

Riksbanken får dessutom bedriva verksamhet vid riksbankskontor till det antal och på de orter som Riksbanken bestämmer.

11 kap.

2 a §

Riksbanken får meddela föreläggande eller förbud som behövs för att föreskrifter som meddelats enligt 1 kap. 2 § eller 6 kap. 9 § skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får Riksbanken utsätta vite.

Riksbanken får meddela föreläggande eller förbud som behövs för att bestämmelsen i 5 kap. 5 § eller föreskrifter som meddelats enligt 1 kap. 2 § eller 6 kap. 9 § skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får Riksbanken utsätta vite.

Nuvarande lydelse

Riksbankens beslut enligt denna lag får överklagas endast i den utsträckning och i den ordning som sägs i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter. Hur talan förs mot fullmäktiges beslut om skiljande av en ledamot av direktionen från hans anställning regleras i 2 kap. 2 §.

Föreslagen lydelse

I fall som avses i 5 kap. 5 § får förbudet meddelas var och en som väsentligt har bidragit till spridningen och som därvid varit medveten om att sedlarna eller mynten hade förändrats eller bearbetats.

5 §

Hur talan förs mot fullmäktiges beslut om skiljande av en ledamot av direktionen från hans anställning regleras i 2 kap. 2 §.

Riksbankens beslut enligt 2 a § får överklagas hos länsrätten.

Riksbankens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas endast i den utsträckning och i den ordning som sägs i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2005.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Utskottets förslag till lag om ändring i lagen (2004:863) om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel

Häri genom föreskrivs att lagen (2004:863) om äldre femtioöresmynts upphörande som lagligt betalningsmedel skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Mynt på femtio öre enligt Riksbankens föreskrifter (1989:61) om rikets mynt skall upphöra att vara lagligt betalningsmedel den 31 december 2005.

Föreslagen lydelse

Femtioöresmynt som präglats med stöd av lagen (1873:31) om rikets mynt och lagen (1970:1028) om rikets mynt samt Riksbankens föreskrifter (1989:61) om rikets mynt i dess lydelse intill den 1 oktober 1992 skall upphöra att vara lagligt betalningsmedel den 31 december 2005.